

Kā centās iznīcināt viensētas

SARMĪTE FELDMANE

Latviskā viensēta kā vērtība ierakstīta Kultūras kanonā. "Viensēta ir autonoma saimnieciska vienība un latvieša telpiskais mikrokosmos. Tā tiek uzskatīta par latviešiem ierastāko dzīves un telpas modeli, kurā visspilgtāk izpaužas latviskā telpas izjūta, skaistuma un lietderīguma mijiedarbība, kā ar harmoniju ar dabas ritmu. Viensēta ir vienas ģimenes saimnieciskais centrs, ko veido iežogota, ap pagalmu kārtota ēku grupa īpašuma vidū. Jo saimniecība lielāka un bagātāka, jo vairāk ēku bija sētā. Katrai funkcijai sētā bija sava ēka un katrai vienkāršajai sadzīves lietai - sava vieta. Latviešu sēta ir lieciniece cilvēka dzīves ritumam no šūpuļa līdz kapam. Te noritēja gan darbs, gan atpūta, tika svinēti svētki un veikti rituāli," tā raksturota viensēta.

Rakstiskas liecības apstiprina, ka jau 10. gadsimtā Latvijas teritorijā bija viensētas ar vairākām atšķirīgās funkcijas un nozīmes ēkām. Zināms, ka arī agrāk līdztekus lauku un pilskalnu apmetnēm ar samērā blīvu apbūvi bijušas arī atsevišķi celtas mājas, kuras uzskatīja par viensētu priekšteci.

Zemnieki par saimniekiem savās viensētās kļuva tikai 19. gadsimtā, kad sākās saimniecību izpirkšana no muižām. Pēc 20. gadsimta 20. gadu agrārās reformas Latvijas laukos līdzās tās sauktajām vecsaimniecībām tika iekopas daudzas jaunsaimniecības, kad zeme tika piešķirta, piemēram, Brīvības cīņu dalībniekiem.

Pēckara pārmaiņas

Kad šķita, ka Latvija var mierīgi attīstīties, zemnieks apsaimniekot savu zemi, mainījās varas. Viena nomainīja otru. 1941. gadā pēc pirmās deportācijas trūcīgākie zemnieki tika aģitēti pārcelties uz pagastiem, kur "zemes ir vairāk", par viensētu likvidāciju un jaunu ciematu celtniecību vēl nerunāja. No 1947. gada izvērsa plašu kampaņu par Latgales zemnieku pārcelšanu uz Kurzemi, Vidzemi un Zemgali, un tā jau tika saistīta arī ar jaunu ciematu veidošanu.

Arhīvu materiāli, kuras savulaik pētījis Latvijas Valsts arhīva vecākais referents Jānis Riekstiņš, liecina: "Turpmākajos gadu desmitos vēlēšanās tikt galā ar latviešu zemnieku viensētām pieauga, kļuva vērienīgāka un postošāka. Tā tika saistīta un motivēta ar lauksaimniecības kolektivizāciju, modernās tehnikas lietošanu, meliorācijas darbu izvērsanu."

Grandiozi plāni tapa 20. gadsimta 40. gadu beigās un 50. gados. 1951. gada 25. janvārī Latvijas K(b)P CK sekretārs J. Kalnbērziņš, Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs V. Lācis zi-

ņoja Maskavai: "Republikas kolhozos skaitās 222 125 kolhoznieku ģimenes. Kolhoznieku dzīvojamais fonds viensētās sastāda 166 590 mājas, t.sk. koka - 148 832, ķieģeļu - 11 245 un pārējās - 6513 mājas. No šā skaita tuvākajos gados ir paredzēts izmantot bez pārvietošanas uz kolhozu ciematiem 24 000 māju, bet 22 590 mājas izmantot, nojaucot kā celtniecības materiālus." 1952. gada 13. aprīlī VK(b)P CK sekretāram biedram G. Maļenkovam un biedram J. Staļinam no Latvijas nosūtīta vēstule: "Latvijas PSR ir paveikta lauksaimniecības kolektivizācija. Patlaban republikā ir 1513 kolhozu, kuros apvienotas 223 656 zemnieku saimniecības. Esošās viensētas traucē lauksaimniecības attīstībai, kolhozu organizatoriskai un saimnieciskai nostiprināšanai un sabiedriskās saimniecības izaugsmei, tās ir šķērslis traktoru un sarežģītu lauksaimniecības mašīnu izmantošanai. Lai radītu apstākļus kolhozu ražošanas straujākai attīstībai un tālākai kolhozu organizatoriskai un saimnieciskai nostiprināšanai, Latvijas PSR Ministru Padome un Latvijas K(b)P CK uzskata par nepieciešamu 1952. - 1955. gada laikā veikt 100 tūkstošu sētu pārcelšanu no viensētām uz kolhozu ciematiem un kolhozniekiem uzcelt 13 tūkstošus jaunu māju." Kolhoznieku sētu pārcelšanu no viensētām uz kolhozu ciematiem ir paredzēts veikt divos gados: 1951. gadā - 50 tūkstoš ģimenes; 1952. - pārējās 70 tūkstoš.

Tāču, kā jau padomju laikos, viss nenotika, kā plānots. Iemesls - trūka finanšu, jo bija jāmaksā kompensācijas par nojauktajām viensētām un jābūvē mājas ciematos.

■Arī 21. gadsimta laucinieks vēlas savu zemi, savu stūrīti.

Foto: MARTA MARTINSONE-KAŠA

stošiem viensētu. Viensētu nojaukšanas plāns uz meliorējamām un agrāk nomeliorētajām zemēm Latvijas PSR 1971. gadā paredzējis Cēsu rajonā nojaukt 44 viensētas, bet Latvijā 1075. LPSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks Ē. Pētersons 1971. gada 29. septembra LPSR Ministru Padomes Prezidija sēdē atzinis, ka "uzdevums ir tāds, lai viensētu likvidācijas un pilsoņu pārcelšanas tempi ar katru gadu pieaugtu. Ja šajā gadā mēs apņēmāmies pārcelt 1,5 tūkstošus, tad organizatoriskais darbs šajā virzienā bija nulles vērtībā. Tagad tāda darba pirmā pieredze ir parādījusies, tā tad tempi būtu jāpalielina: 1972. gadā ir jābūt - 3000, 1973. gadā - apmēram - 5000. Mēs apņēmāmies pārcelt 25 000 viensētu".

vēki strādāja, kaut tas bezjēdzīgi, un vēl saņēma prēmijas par darbu," atmiņās kavējās Jānis Rusovs un turpina: "Notika plaša meliorācija, apvienoja laukus. Bija pamestas, pussabrukušas viensētas, kurās neviens nedzīvoja, tās nojauca. Ja bija īpašnieki, samaksāja kompensācijas. Daudzi bija priecīgi, ka varēja pāriet uz dzīvokli vai būvēt māju centrā." Jānis Rusovs atceras, kā Raunas pagastā nojauca "Kauliņus", tajā neviens nedzīvoja. "Daudz bija bezsaimnieku māju, vai tās piederēja ciema padomei, stāvēja tukšas, blakus tīrumi, tās ēkas arī nojauca," atzīst Jānis Rusovs.

Vija Caune no 1966.-1982. gadam bija Cēsu rajona galvenā arhitekte. "Pirms viensētu nojauca, to apsekot brauca komisija," stāsta arhitekte un uzsver, ka visā Latvijā bija pāreja uz dzīvi centros, ciematos. "Cēsu rajonā daudz viensētu nenojauca. Daudzas mājas, kuras apsekojām, bija izdemolētas, dažās bruka jumts. Neviena nebija tāda, kurā varētu dzīvot. Ja kāds akurāt dzīvoja, tad nost uzreiz nejauca, piedāvāja pārcelties," saka Vija Caune. Viņa atceras, ka viensēta, kaut pamesta, bijusi ļoti skaista. "Lielos kokus, ja vien varēja, daudzviet atstāja. Kādās mājās redzēju sadauzītas klavieres. Atmiņā palikusi māja Priekulļu pagastā, šķiet, "Sūrītes". Dubļos mētājās vējbrāķītājs. Bija žēl, ka tas tur guļ, kolēģis vējbrāķītāju atveda uz Cēsīm. Ilgi tas stāvēja šķūnītī. Kad Cēsīs cēla ēku, kur atradās kafējnīca "Pie Raunas vārtiem", vajadzēja vēja rādītāju, atrasto notīrījām, saelļojām, pasūtīja trūkstošās detaļas, un tā tas kalpo aizvien," atklāj Vija Caune.

Mērnīeks Andrejs Igaunis bija puišelis, atceras, kā Liepas pagastā aiz "Irbītēm" uz Raunas pusi dedzināja vecu māju. Bērni brauca skatīties. "Nesapratām, kāpēc, bet puikām tas bija interesanti," bilst Andrejs. Darba gaitas viņu aizve-

da uz Vecpiebalgu, kolhozu "Alauksts", vēlāk uz "Zelta druvas" Raunas pagastā. "Kolhozi attīstījās, nebija tā, ka laukos jauktu nost mājas. Piebālgā taču atrada risinājumu - tukšās mājas pārdeva māksliniekiem. 70. gadu otrā pusē vairs par viensētu likvidēšanu nerunāja," pārdomās dalās mērnīeks.

Vēl viena reforma

Pēc Atmodas atkal daudz kas mainījās. Pēc 1989. gada tautas skaitīšanas datiem viensētas līdz pieciem cilvēkiem ir gandrīz trīs ceturtdaļas no visām apdzīvotajām vietām. Tad arī secināts, ka Latvijā 88 procenti no visām lauku apdzīvotajām vietām ir viensētas un tajās dzīvo 23 procenti lauku iedzīvotāju. 1989. gadā Latvijā bija vairāk nekā deviņi tūkstoši neapdzīvotu viensētu dažādās sabrukšanas pakāpēs. Bijušie īpašnieki un mantinieki atguva īpašumus, dažkārt ēku vairs nebija, tikai zeme. "Kārtojot zemes lietas, sapratu to postu, kas skāris laukus, cilvēku izsūtīšanas, bēgšanas. Tie bija skaudri stāsti, bet visiem bija cerība, ka saimniekos," saka mērnīeks Andrejs Igaunis un piebilst, ka ne viens viens drīz atgūtos īpašumus laukos pārdeva. "Atkal ir tukšas mājas, kas brūk. Atkal runājam par pamesto māju problēmu. Kad mājā nedzīvo, tā pāris gados aiziet bojā ja ne ļaunprātības, tad laikapstākļu dēļ," pastāsta Andrejs Igaunis un atgādina: "Daudziem, kuri atguva zemi, mājas, saikne ar laukiem bija pazudusi. Cilvēks, aizejot prom no laukiem, reizē arī aiziet prom no sapratnes, kā saimniekot."

Vija Caune piebilst, ka pēdējās administratīvās reformas izstrādātāji nav zinājuši kultūrvēsturi, novadi izveidoti, neņemot vērā daudzus svarīgus faktorus. Arī tas ietekmē šodienas dzīvi laukos. To, kas saistās ar viensētām. □

Viensēta ir savrupa viena dzīvojamā ēka vai savrupas vairākas dzīvojamās ēkas, kā arī ar šo ēku vai ēkām funkcionāli saistītās saimniecības ēkas teritorijā, kur zemi primāri izmanto lauksaimniecības vai mežsaimniecības vajadzībām. Viensētas statusu piešķir pašvaldības dome, apstiprinot viensētai nosaukumu.

Vērienīgi un nesekmīgi

1970. gada 13. janvārī Latvijas PSR kompartija un Ministru padome pieņēma lēmumu "Par pilsoņu pārcelšanos no viensētām uz lauku apdzīvotām vietām". "pārcelšanās no viensētām uz lauku apdzīvotām vietām ir viens no svarīgākajiem pasākumiem, kas veicams, lai tālāk nostiprinātu sociālistisko lauksaimniecību un uzlabotu lauku iedzīvotāju dzīvokļu, kultūras un sadzīves apstākļus. Šī uzdevuma atrisināšanai ir milzīga politiska un tautsaimnieciska nozīme," teikts lēmumā. Paredzēta no 1971. līdz 1975. gadam pilsoņu pārcelšana uz lauku apdzīvotajām vietām vismaz no 25 tūk-

Cēsu rajona darbaļaužu deputātu padomes izpildu komiteja 1971. gada 9. augustā paskaidrojusi, ka līdz 1. augustam no plānotiem 77 ekspluatācijā nodoti 19 dzīvokļi un 64 atrodas celtniecības stadijā. Šajā gadā rajonā likvidētas 11 viensētas, uz ciematiem pārcēlušās 19 ģimenes.

Notikumu liecinieki

Raunēnietis Jānis Rusovs strādāja par inženieri Republikāniskajā zemes ierīcības projektēšanas institūtā "Latgiprozem". "Institūtam bija plāns, tas bija likums. Tolaik bija Gaujenas rajons, mums bija uzdevums izstrādāt ciemata plānojumu, bet bija jau zināms, ka nākamajā gadā to likvidēs. Cil-

APTAUJA

Ieva,
raisku-
miete: - Līdz pagasta
centram kilometrs,
dzīvoju daudzdzīvokļu
mājā. Tiem, kuri dzīvo
tālāk, ir grūtāk. Lauki
bez lauku mājām nav
iedomājami, tie paliks
pavisam tukši. Taču veciem cilvēkiem sarežģīti tikt
līdz centram, arī uz veikalu netiek. Jaunie negrib
tālu no centriem, nākotnes lauku mājām nav.

Vai Latvijā jāpievērš uzmanība viensētām?

Antra Millere, strau-
piete: - Laukos, ja ir
sava māja, kaut arī pa-
tālu no centra, ir viss,
ko sirds var vēlēties.
Attālums šodien nav
šķērslis. Dzīvi lauku
viensētā nevar ne ar ko
salīdzināt.

Marina Borščika,
cēsniene: - Viensētās
dzīvo cilvēki ne jau ar
tiem augstākajiem ie-
nākumiem, ir grūti uz-
turēt māju, saimnie-
kot. Jaunieši vairāk
grib uz pilsētām, pa-
liek vecie. Ja nebūs
viensētu, nebūs lauku.

Helmut Dāvids,
cēsniņš: - Katrs lat-
vietis ir dzimis laukos.
Viensētu paliek ma-
zāk, jāatbalsta tie,
kuri dzīvo laukos.
Brālis dzīvo laukos,
zinu, cik grūti - ceļu
pats taisa un tīra, lai tiktu no mājas ārā. Ja vien-
sētās neviens nedzīvos, ārzemnieki uzpirks zemi,
māju nojauks, sataisīs lielus tīrumus.

Jana Stepanova,
drabešniece: -
Jāpievērš uzmanība
veciem cilvēkiem, ku-
ri vieni dzīvo viensē-
tās. Par daudziem
bērni neliekas ne zi-
nis. Kad vecais cil-
vēks aiziet, sākas mantas dalīšana. Kamēr to da-
ra, par māju nedomā, tā pamazām brūk. Varbūt
pašvaldības var pasekot, lai kāds par to rūpējas.
Ja viensētu nebūs, nebūs lauku, būs pilsēta un tī-
rumi. Atceros, vecāamma rādīja bildes ar lauku
māju, kūti, šķūni, tās vairs nav.

Laikrakstos, sludinājumu portālos netrūkst ziņu, ka kāds vēlas pārdot īpašumu laukos. Ir arī sludinājumi, ka vēlas pirkt lauku viensētu. Tiesa, tādu nav tik daudz.

SARMĪTE FELDMANE

Rīdzinieka Kaspars Peivas četrus cilvēkus ģimene jau no jūlija ievieto sludinājumus, ka vēlas pirkt māju laukos un zemi. Līdz darījumam tā arī nav nonākuši.

"Romānu varētu uzrakstīt par to, ko nozīmē pirkt īpašumu laukos," saka Kaspars. Viņa vēlēšanās ir iegādāties nomaļu lauku viensētu un ap 20 hektāru zemes. "20 gadu dzīvojam Rīgā, īrējam. Pilsēta ir kļuvusi dārga, tā izsūc spēkus. Domājam par māju tā patālāk no centra, lai ar kaimiņu nav jāplēšas, ka viņa vistas kaut ko izkašājušas. Domājam arī par saimniekošanu, un tā varētu būt aitikopība. Par ceļu neuztraucos, ir taču pagastā kādam tehnika, kurš iztīrīs. Tagad taču iespējams strādāt attālināti, bērnus uz skolu nav problēmu aizvest. Dzīvot savā viensētā - tā ir vērtība. Tur patiešām esi saimnieks un tev ir tas, ko pats esi izdarījis un nopelnījis," pastāsta rīdzinieks un piebilst, ka arī vairākas draugu ģimenes Vidzemē nopirkušas lauku īpašumus.

Pēdējos mēnešos Kasparam dau-

Cik viegli vai grūti nopirkt lauku sētu

dzi zvanījuši un piedāvājuši īpašumus laukos. "Vispirms jau cena. Tā ir neadekvāta," uzsver viensētas meklētājs. Vidzemē par hektāru zemes prasa pat līdz pieci tūkstoši eiro. Kāda ir zeme, ko piedāvā? Tikai nekopta, nopļautas pļavas, par kūdrainu, mitru zemi prasa tikpat, cik par tādu, kur audzē graudaugus," pārdomās dalās Kaspars.

Tāpat nesamērīga cena tiek prasīta par graustiem, brūkošām mājām, kurām jau iebrukuši jumti. "Brīnos, ko cilvēki domā, prasdami desmitiem tūkstošus par graustu," saka viensētas pircējs un piebilst, ka daži skaidrojuši, ka par tādām cenām, lūk, dzirdējuši vai kāds stāstījis, un tas, kurš sola mazāk, grib apkrāpt.

"Mani neinteresē lepna māja laukos, bet veca, remontējama viensēta. Taču esmu gatavs maksāt adekvātu cenu," atgādina Kaspars un skumji atklāj, ka bijuši arī īpašnieki, kuri skaidri pateikuši - ja nemaksās tik, cik prasa, tad labāk, lai tā māja sapūst, neies jau tēvtevu īpašumu par velti atdot. Dažs īpašnieks, kad viņam jautāja, par kādu cenu pārdod māju un zemi,

skaidri paprasījis, cik tad Kasparam tās naudas ir. "Nesapratu, kāpēc tāds jautājums," atzīst pircējs.

Kas Kasparam piedāvājis lauku viensētas? Par jautājumu rīdzinieks pasmaida un atstāsta dažas telefona sarunas. Pārsteigums pircējam ir tas, ka īpašumus piedāvā cilvēki, kuriem to nemaz nav. "Zvanīja kāda kundze, ilgi stāstīja par īpašumu, cik hektāru, kāda māja. Paskatījos kadastrā, jau ga-

tavajos braukt skatīties, jo mani apmierināja gan cena, gan vieta. Tad kundze pāris dienu neatbildēja uz maniem zvaniem. Beidzot sazvanīju, izrādījās, viņa stāstījusi par kaimiņu īpašumu, kuru viņš droši vien pārdodot. Kad sazvanīju īpašnieku, viņš brīnījās, par pārdošanu pat nav domājis," pastāstīja Kaspars un piebilda: "Zvanīja kāds un skaidri teica: "Mēs ar kundzi padomājam, kaimiņam ir veca lauku māja, viņam to jau nu noteikti nevajag." Tā sarunās tiek tērēts laiks, traucēti cilvēki, kuri pat nezina, ka kāds domā - viņi pārdod īpašumu. Var jau pasmaidīt, redz, cik cilvēki atsaucīgi, grib izpalīdzēt, varbūt vēlas būt starpnieki. Kaut arī tā, pats par sevi saprotams, ka citam nav nekādas daļas par otra īpašumu.

Kaspars atzīst, ka aizvien biežāk saticies ar mantiniekiem, kuri nespēj vienoties. Jau viss sarunāts, ka viņš pirs īpašumu, atlika nokārtot formalitātes, bet darījums izjuka. "Trīs meitas mantoja vecāku māju. Zemi, arī mežu. Gribēja pārdot un naudu sadalīt. Vienojāmies. Tad viena māsa izdomāja, ka grib saņemt vairāk. Tā

arī šo īpašumu neizdevās nopirkt," stāsta Kaspars un atzīst, ka pēc veco saimnieku aiziešanas bieži vien mantinieki gadiem tiešājas, tikmēr mājas iet postā, neviens tajās nedzīvo.

"Uz sludinājumiem atsaucas arī cilvēki, kuri vienkārši vēlas parunāties. Stāsta kaut ko, dalās pārdomās. Ne viņiem īpašuma, ne grib pirkt, bet parunāties," pastāsta Kaspars.

Ģimene turpina meklēt vecu lauku viensētu ar zemi, mežu. Vēlas nopirkt par saprātīgu cenu. "Šodien viensētai liela pievienotā vērtība ir elektrība. Kādā stāvoklī ir ēka, vai tajā var vismaz pagaidām dzīvot vai ne, jāatspoguļojas cenā. Tāpat kā lauku un meža kvalitātei. Pircēji vecām lauku viensētām ir. Tās ir pieprasītas, bet tie, kuri tās vēlas iegādāties, nevar atļauties maksāt nesamērīgas summas," pārdomās dalās Kaspars Peiva un atzīst, ka, meklējot viensētu, visvairāk nogurdiņa un kaitina pārdevēju nenoteiktība.□

Raunas pagasta "Birzmaļi" apkārtnē tālu redzami, jo atrodas kalnā. Lejā tek Līčupe, tālāk manāma mašīnu rinda pa Vidzemes šoseju. Nepilns simts metru no mājas pašvaldības ceļš. "Birzmaļiem" apkārt sakopti lauki, turpat arī nelielais mežs.

SARMĪTE FELDMANE

Saimniece Vaira Rudzīte īpašumu iegādājās 1973.gadā no iepriekšējās saimnieces. "Meklējām māju, jo dzīvojam ļoti saspīesti. Par to, ka varētu dzīvot tuvāk centram, pat nedomājām un arī prātā neienāca, ka varētu būvēt māju centrā vai pārcelties uz daudzdzīvokļu māju," atmiņās kavējas raunēniete. Tobrīd pagastā pārdotas tikai divas mājas. Otra atradusies dziļi mežā, tā galīgi neinteresējusi, atlicis vien pirkt "Birzmaļus".

Māja būvēta 1933.gadā. Jumts gan bija nomainīts, bet pati ēka ļoti bēdīgā stāvoklī. "Septembrī pārcēlāmies, ziemā septiņi cilvēki dzīvojam vienā istabā, jo māju piesildīt nevarēja. Pagalmā garā ēkā bija kūts, klēts un šķūnis. Ēka bija pietiekami laba. Kā jau 30.gados būvēta, tā bija dziļā kūts, nācās betonēt un likt dēļu grīdu," stāsta Vaira. Toreiz kolhozs piešķīra balķus remontdarbiem. Tika arī pie mājas ierādīts tik zemes, cik jau laukos paredzēts.

Pamazām māju atjaunoja. "Tā kā strādāju lauku brigādē un biju vienīgā Lorenču pusē, man speciāli bija tie četri kilometri jābrauc pakal. Katru dienu izstaigāt bija grūti," atceras Vaira un piebilst, ka pēc tam 12 gadus kolhozā nostrādāja par traktoristi.

Katram "Birzmaļi" īpaši

■ "BIRZMAĻI". Zemi savulaik atdalīja no muižas, un 1933.gadā saimnieks uzcēla māju un saimniecības ēkas. Tagad viensētā maz kas mainījies.

Kad pēc Atmodas bijušajiem īpašniekiem tika atdoti īpašumi, arī par "Birzmaļiem" interesējās mantinieki. "Bijušās saimnieces māšas dēls interesējās par mežu, gribēja nedaudz zemes un tuvāk pagasta ceļam būvēt māju. Bija atbraucis, izstaigāja mežu un atzina, ka tur nekā prātīga nav. Meža malu, kur bija lietaskoki, pirms dažiem gadiem bija izcirtis kolhozs. Viņš atteicās no īpašuma, pašvaldība citā vietā ierādīja mežu," stāsta "Birzmaļu" saimniece. Viņa par sertifikātiem izpirka

"Birzmaļu" zemi – 15,5 hektārus. "Mērnieki un kaimiņi, kas mantoja savus īpašumus, atrada krustakmeņus. Vēlāk gan "Birzmaļu" radinieki atsūtīja robežu plānu, bet bija jau apstiprinātas robežas. Tā neieguvu pushektāru," izstāsta Vaira Rudzīte.

Tomēr mežā jaunie saimnieki atrada arī lietas kokus, tika uzcelts šķūnis, uzbūvēta garāža un pagrabs. Kā jau tajā laikā laukos - tika nodibināta zemnieku saimniecība, turēti lopi, sēta labība. "Tagad dzīvojam divatā. Paliku-

šas tikai vistas, meita katru pavasari uzdāvina pāris trušu. Zemi iznomāju," pastāsta Vaira, kurai jau 80 gadi. "Nav vairs spēka pašai visu sakopt, tagad rīkojam talakas. Bērni, mazbērni, mazmazbērni sabrauc. Tā rokam kartupeļus, ravējam," stāsta "Birzmaļu" saimniece, piebilstot, ka mājas apkārtnē vairs nav tik ziedoša, kāda bija kādreiz. Puķes tomēr grib, lai tās katru dienu apčubina.

"Ar autobusu uz Raunu neesmu pāris gadu braukusi. Līdz pieturai pusotrs kilometrs. Nav tālu, bet

aiziet nevaru. Līdz pastkastītei ceļa galā arī grūti aiziet. Kur vajag, bērni, mazbērni aizved," pastāsta Vaira Rudzīte. Viņa izaudzinājusi piecus bērnus. "Birzmaļi" uzdāvināti dēlam Romānam, pārējie piekrituši. Arī viņa ģimenē ir pieci bērni. Mamma pastāsta, ka dēla ģimene labprāt pārceltos no Raunas centra, bet, tā kā nav transporta, izstaigāt uz darbu katru dienu grūti.

"Tepat apkārtnē mājās tikai veci cilvēki. Jaunie atbrauc ciemos, palīdz, aizved, kur vajag, bet ikdienā dzīvo citur. Zemi iznomā tiem, kuri apstrādā. Vai lauku mājas paliks tukšas? Nezinu. Domāju, diez vai. Kāds jau vienmēr gribēs dzīvot laukos," pārdomās dalās raunēniete un uzsver, ka apkārtnē nezina nevienu mājvietu, kas tagad būtu kā akmeņu kaudze.

Vaira pastāsta, ka pirms pāris gadiem uz "Birzmaļiem" atbraukusi mājas saimnieces māsa ar mazmeitu. "Dzīvo ārzemēs, jau pāri 90 gadu, bet gribēja vēlreiz redzēt "Birzmaļus" - vecāku mājas. Abas izstaigāja apkārtni, mājā iekšā nenāca. Bija apmierinātas, ka apkārtnē sakopta. Jaunā meitene priecājās par ainavu, vecajiem ozoliem," stāsta Vaira un piebilst, ka cilvēku, īpaši jau vecumā, velk uz dzimto pusi. Gribas vēlreiz būt savā mājās, izstaigāt tīrumus, mežmalu. "Katram, kurš dzīvojis lauku mājā, ir atmiņas, kas pavada visu mūžu," pārliecina Vaira Rudzīte.□